

Razvoj pridevniških sklanjatev v kontekstu zgodovinskih in arealnih vidikov¹

Alenka Šivic-Dular

IZVLEČEK: V članku so razčlenjeni elementi, ki so vplivali na nastanek inovativne akcentske paradigme za nedoločne pridevnike (slovenščina, narečno) in morda prav tako prvotno za nedoločne pridevnike (hrvaščina, čakavski oziroma čakavsko-kajkavski govori).

ABSTRACT: The article analyzes the elements which influenced the origination of an innovative stress paradigm for indefinite adjectives (Slovenian, dialectal) and, maybe, also primarily for indefinite adjectives (Croatian, Chakavian or Chakavian-Kajkavian speeches).

Ob preučevanju polemike o izvoru (končnic) pridevniške sklanjatve v slovenščini, ki sta jo več let vodila St. Škrabec in V. Oblak² sem prišla do dveh ugotovitev, da vprašanje izvora slovenske pridevniške sklanjatve, tj. v prvi vrsti izvora končniškega nabora v ednini pridevniške sklanjatve, kljub razgrnjenemu tehtnemu gradivu in vrhunski jezikoslovni argumentaciji iz več razlogov formalno ni bilo dokončno rešeno, da pa je izjemno pomembno za natančnejšo sliko o njeni genezi. St. Škrabec je zagovarjal mnenje, da so edninske končnice m./sr. sp. vsebovale s kontrakcijo nastali *-ē- (tipa psl. -ě-) iz končajev psl. zložene pridevniške sklanjatve R ed. -ēga/o < -ajego, D ed. -ěmu < -ujemu in M ed. -ěmь < -ějemь³ in da so ti končaji sčasoma prodrli tudi v ednino zaimkovne sklanjatve (npr. sln. *tega, temu*). V. Oblak pa, ki se je opiral prvenstveno na dialektološka opažanja in tipologijo končniškega nabora v drugih slovanskih jezikih, je zagovarjal mnenje, da so na oblikovanje končniškega nabora pridevnikov v slovenskih govorih vplivali mehki zaimki s končaji tipa -ego, -emu, -emь; ti naj bi posledično vplivali tudi na

¹ Besedilo razprave predstavlja referat, pripravljen za 13. mednarodni slavistični kongres v Ljubljani od 15. do 21. avgusta 2003.

² A. Šivic-Dular, Slovenska pridevniška sklanjatev v luči razlage S. Škrabca in V. Oblaka, *Obdobja* 17. *Vatroslav Oblak* [Ur. A. Šivic-Dular], Ljubljana, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 1998, 287–303. V tem članku je dostopna tudi osnovna literatura.

³ Škrabec je pa je hkrati za vzhodne sln. govore (prekmurske), menil, da so se oblike tipa *novágoľa, novúmu, nověm*, D ed. ž. sp. *nověj*) razvile pod vplivom zaimkov v *novóga, novómu, novóm, novój*.

spremembo **t-ogo/a* > *t-ega*, **t-omu* > *t-emu*, **t-omb* > *t-em*, medtem ko je *-i* v slovenskih končnicah tipa *-iga -imu* pojasnjeval kot analogen po I ed. m. sp. določnih pridevnikov. Vendar pa Škrabec ni rekonstruiral samo izhodiščnih oblik pridevniškega končniškega nabora, ampak se je tudi kasneje vračal k vprašanjem razmerja med pridevniškimi in zaimenskimi končniškimi nabori, seveda v okvirih tedaj mogočega.

Polemika se je tedaj končala sicer neodločeno zaradi vztrajanja polemikov pri lastnih stališčih, vendar pa se je kasneje zdelo, da več argumentov govori v prid Škrabčevim stališčem, med drugim naj bi jih podpirale tudi kontrahirane oblike pridevnikov in svojilnih zaimkov že v Brižinskih spomenikih (npr. *vuescne*, *nepraudnega*, *zuetemu*, *mega*, *memu* itd.), njihova zgodovinska ohranjenost v slovenskih severozahodnih govorih ter sledi tega pojava v toponimih na slovenskem zahodu in v osredju, kamor bi kontrakcija morda le še segla.⁴

V zgodnih jezikovnih spomenikih slovenskega jezika še najdemo imenske oblike pridevnikov (npr. *lasna natrovuechu* 'lačnega', *naga odeachu* 'nagega', *segna naboiachu* 'žejnega'), prevladujejo pa zložene pridevniške oblike, ki od protestantskega obdobja naprej v edninskem moškem/srednjem spolu izkazujejo končnice tipa *-iga -imu*⁵ (npr. *fuetiga pifma*, *tiga prauiga Boga*, *hudimu*, *venim fuetim kershanskim lebnu*, *tiga Nouiga Testamenta*); samoglasnik *-i* v končnici se tradicionalno pojasnjuje kot refleks v nenaglašenem položaju skrajšanega **-ē* (tipa psl. *-ě*; v slovenski znanstveni literaturi se zapisuje tudi z *-ê*), ta pa po kontrakciji iz **-aje-* itd. V Stiškem rokopisu (15. stol.; Stična na Dolenjskem) je zapisana »nenavadna«⁶ pridevniška oblika v O. mn. *Smeymi chudeymi deyli* < **sъ мѣми худѣми дѣли* (MIKHAILOV 2001, 88), v kateri je St. Škrabec videl pridevnik z zaimensko končnico *-ěmi* oz. z refleksom *-ey-* za naglašeni dolgi *-ě*.⁶

Prve pridevniške oblike z zaimenskimi končnicami je objavil že F. Miklošič, kasneje sta njihovo število z zgodovinskimi izpričbami (npr. *prad usiem hudieim* (42), *prad tashzhiem kriesham* 'pred težkēm križam', *prad tashziemi skushniauami* 'pred težkēmi skušnjavami' (51), *s' velzhiemi Shalami* 'z velkēmi željami' (105))⁷ in narečnimi primeri (npr. O mn. z *lěpě'mŕ.* z *lěpě'mi dně'vi*, in O dv. z *g'rděma*: z

⁴ Prim. toponime *Dobrépolje*, narečno *Dobrei'pole* oz. *Dobrai'pole* < **dobroje pol'e*, Gutenfeld (Dolenjska), *Velesovo* < **velje selo* (Gorenjska), *Dovje* < **dobgoje (polje)*, Lengenfeld (Gorenjska), slovensko narečno *Morskjé*, R ed. iz *Morskjéga*, M ed. v *Morském* (Posočje) < **Morskē*, knjižno *Morskó*, R ed. *Morskéga*. Čeprav toponim nima zanesljive etimologije (prim. Bezlajevu razlago iz etnonima *Naristi*; F. Bezlaj, JIS 1965/4–5, 414), pa vendarle preseneča oblikoslovno in akcentsko ujemanje s slovanskim **moře* oz. določnim pridevnikom **morьskъjь -aja -ojě* > sln. **morški -â* **-é* in v R. *-ē* < **-aje*. Resne pomisleke pa vzbuja dejstvo, da je ta onomastična motivacija precej nenavadna.

⁵ Današnje knjižne končnice tipa *-ega*, *-emu* so bile v knjižni jezik vpeljane šele sredi 19. stol., nadomestile pa so končnice tipa *-iga*, *-imu*, ki so se pisale dotlej; množinske končnice *-ih*, *-im -imi* pa so najverjetneje tudi v sln. refleksi psl. končajev v zloženih pridevniški sklanjatvi.

⁶ Zaimensko končnico *-ěmi* najdemo tudi pri glavnih števnikih, npr. *f defeteimi*, *f ofmeimi shenami* namesto danes knjižnih *deseimi*, *osmimi* (tj. s pridevniškimi končnicami); tu je možen in verjeten oblikoslovni vpliv števnikov **dvě* oz. **tri*.

⁷ Duhouna branua (1740); številke označujejo strani.

g'rděma rokāma) pomnožila Škrabec⁸ (ŠKRABEC 1998 IV, 41) in Ramovš.⁹ Celoto tovrstnih primerov iz jezikoslovnih del in sondažno pridobljenih tudi iz kartoteke za zgodovinski slovar slovenskega jezika, ki se nahaja na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša (ZRC SAZU), je v svoji diplomski nalogi zbrala J. Zupan (ZUPAN 2001); na to delo se pri pisanju tega prispevka tudi opiram. Morda bodo kasnejše sistematične raziskave pridevnikov v protestantskih delih število še pomnožile, saj kljub kvantitativni marginalnosti glede na celotni korpus oblik v jezikovno-zgodovinskem in primerjalnem smislu niso nepomembne in bi lahko pomagale osvetliti neko slabo znano jezikovno dogajanje v preteklosti, ki je ohranjeno samo fragmentarno.

Kot je znano doslej, so od protestantskih piscev pridevnike z zaimenskimi končnicami zapisali Primož Trubar, Jurij Dalmatin, Sebastijan Krelj in Jurij Juričič. Pogled v zbrani korpus¹⁰ s stališča njihovih akcentskih značilnosti pokaže, da tovrstne končnico vsebujejo pridevniki, ki so s psl. stališča pripadali *a.p. b* ali *a.p. c*: prim. **svęť* (a.p c); **xudъ* (a.p c); **dobrъ* (a.p b); **ostrъ* (a.p b); **lastnъ* (a.p c); trije med njimi iz a.p. c vsebujejo v korenu dolg samoglasnik, dva iz a.p. b pa kratkega. Pri tem zbuja pozornost sintagma z dvema pridevniškima prilastkoma (prim. *On*

⁸ Večina Škrabčevih narečnih primerov je dolenskih, navaja pa tudi hipotetične narečne primere v naslednjem smislu: »V mojem rojstnem kraju bi se vtegnilo še dandanašnji slišati n.pr.: *močnai'mə* poleg *močnəmə* ali *mo'čnəmə*, v določnem pomenu pa seveda le *muo'čnəmə*».

⁹ Ramovš se je opiral predvsem na razprave J. Scheinigga (SCHEINIGG 1881–82).

¹⁰ O ed. sr. sp.: **svęťěmъ*: *De fi ti nas steim Sueteim Telleffom inu fto fueto kryo tuiga lubefniuga fynu Iefusa Cristufa Gospudi nashiga shpishal inu napuy.* (Trubar, *Katechismus* z dvejma izlagama, 1575, 460)

R mn. ž. sp.: **svęťěxъ*: *Tjih deset futeieh sepuedi natei gori Sinay* (Ene duhovne pesni, 1563, 44) – *f tolstěmi obifti* (po Ramovšu: Dalmatin)

D mn. m. sp.: **huděmъ*: *On ne bode puffstill Hudem ludem hudizhu ti smerti inu peklu meni škoditi* (Trubar, *Katechismus* 1550, 60, 38b)

O mn. m. sp.: **dobrěmi*: *budo satemi dobremi inu Suetemi Ozhaki hoditi?* (Juričič, *Postilla* II, 1578, 30) / **huděmi*: *hudejmi* (Trubar) – **ostrěmi*: *ostreimi* (po Miklošiču: sir. 72, Trubar; po Škrabcu: Trubar) – **svęťěmi*: *Dopufi de tebe tudi ty ludie fo vsēmi futeiemi Angeli zhefte inu hualio vekoma.* (Trubar, *Ta prvi deil tiga noviga testamenta, vtm so vsi shtyri evangelisti inu tv /.../,* 1557, p 2b) – *Inu de Bug hozhe, de ty verni po tim lebnu bodo per nim, de vshiuao fo vsēmi Sueteyimi Angeli tiga vezhniga Nebeskiga Veffelia* (Trubar, *Ta prvi deil tiga noviga testamenta,* 1557, h a) / *kadar iest vmui zhafti pridem pred muie Ozhetom inu pred vsēmi futeiemi Angeli* (Trubar, *NT I, En regishter, ta kashe, kei ty nedelski inv tih drvgih prasnikou Euangelij,* 1558, X 4b) / *Inu bode martran steim ognem inu shueplom pred teim fueteyimi Angeli inu pred teim Iagnetom* (Trubar, *Noviga testamenta pvsledni deil,* 1577, 392) / *budo sa temi dobremi inu Sueteyimi Ozhaki hoditi.* (Juričič, *Postilla* II, 1578, 30) / *kadar on pride vti zhafti fuiga Ozheta, fuiēmi futeiemi Angeli* (Trubar, *Ta celi novi testament,* 1582, 172) / *Inu bode martran steim ognem inu shueplan pred temi fueteyimi Angeli inu pred teim Iagnetom* (Trubar, *Ta celi novi testament,* 1582, 413). — O mn. sr. sp.: **lastněmi*: *s lastnēmi ufti* (po Ramovšu: *Biblia*, I, 271b). – O mn. ž. sp. : **ostrěmi*: *On nyh ne odshene, Alli softreimi inu farditimi beffedami oftrashi* (Juričič, *Postilla* II, 1578, 15a) / *Sato ie Christus tukai fuoyom Stareishim ftakouimi oftreimi beffedami odgouoril.* (Juričič, *Postilla* II, 1578, 45b) / *Taku ga nereshali s'oftreimi beffedami* (Dalmatin, *Biblia*, 1584, II, 160a).

nyh ne odshene, *Alli softremi inu farditimi beffedami ofstrashi*), od katerih samo drugi vsebuje končnico *-imi*. Od česa je bila odvisna raba dvojih končnic v tem primeru, bi bilo mogoče ugotoviti, vsekakor pa bi jo bilo mogoče interpretirati v povezavi s prozodičnimi karakteristikami,¹¹ morfološko, skladenjsko ali celo naključnostno. Gradivo iz relevantnih kasnejših jezikovnozgodovinskih virov je še bolj skopo;¹² Zupanova je našla tri pridevnike, ki spet vsi izhajajo iz psl. a.p. b ali a.p. c (**dobrъ*, a.p. b; **sqdъnъ/sqdъnъ*, a.p. b; **težъkъ*, a.p. c) in dodatno **velikъ*, ki – sodeč po redukciji samoglasnika v drugem zlogu zapisane oblike – predstavlja sklonsko obliko z umaknjanim naglasom [**vĕlik-*].¹³

Škrabec je v svojih razpravah na ustreznih mestih podajal tudi rekonstrukcijo edninskih pridevniških oblik, ki naj bi nastale po kontrakciji – iz teh izhajam v tem članku tudi sama –, vendar pa tudi zapisal, da so v slovenščini (tako kot v nekaterih hrvaških govorih) oblike, ustvarjene po trdi zaimenski sklanjatvi, v delu sklonov (tj. O ed. m./sr. sp. **dobrĕmъ*, R/M mn. *dobrĕxъ*, D mn. **dobrĕmъ*, O mn. **dobrĕmi*) lahko nadomestile imenske oblike pridevnikov, medtem ko so v srbsčini in kajkavski hrvaščini celo popolnoma izpodrinile oblike zložene pridevniške sklanjatve (ŠKRABEC 1916–1919 I/3, 324–325).¹⁴ Ramovš se je pri razlagi zgodovinskega

¹¹ Oblika *farditimi* najverjetne nosi naglas na suf. *-it-*, oblika *ofstremi*, danes knjižno *ofstrimi* (tj. morda z odrazom kratkega neoakuta), pa naj bi imela iktus na prvem delu končnice **-ĕmi*. Vendar naj opozorim, da se ta pridevniška akcentska oblika – sodeč po vzporednih pridevnikih *dóbrimi / mókrimi*, ki izkazujeta šele slovenski akcentski umik v določni obliki – s svojim refleksom za pričakovani **óstrъjъ* akcentsko ne ujema z njima, ampak s srb./hrv. *oštri* itd. Vzrokov za različen razvoj je lahko več, eden med njimi bi bil lahko tudi nastanek (sekundarne) dolžine v položaju pred sledečim *-(j)s-*.

¹² Prim.: R ed.: **dobrĕga: dobrĕjga* (po Ramovšu: EDP, 1563). – **sqdъnĕga / sqdъnĕga: Sodniega* (po Ramovšu: EDP, 1563, 168); oblika *sodniega* je nezanesljiva, ker je refleks *-ie-* verjetno verjetno povezan z refleksom predhodnega *-ĭ-* (in ne *-n-*).

O ed. m.sp.: **težъkĕmъ: pred tashzhiem kriesham* (po Ramovšu: Duhovna branua, 51) // *prad tashzhiem kriesham* (po Škrabcu: Duhovna branua, 1740, 51). – **dobrĕmъ: dobriem* (Duhovna bramba, 18. stol.)

O mn. **velikĕmi: s' velzhiemi Shalami* (po Škrabcu: Duhovna branua, 1740, 105). – **težъkĕmi: tashziemi* (po Ramovšu: Duhovna branua, 51) // *prad tashziemi skushniauami* (po Škrabcu: Duhovna branua, 1740, 51).

¹³ Pridevnik **velikъ -a -o (velikъjъ -aja -oje)*, prim. srb./hrv. *vĕlik -a -o (vĕlikĭ -ā -ō)*, čak. *vĕlik -a -o (vĕliki)*, sln. *vĕlik velika veliko (vĕliki)*, bolg. *velik velika*, rus. *velik veliká velikó (velikyj)*, ukr. *(velikyj)*, je s suf. *-k-* izpeljan iz starejše oblike psl. nedoločnega pridevnika **velъjъ -a -e*; ta ima analogne določne oblike **velъjъ -ā -ē*. Po akcentski dokumentaciji iz južnoslovanskih govorov bi se lahko izhajalo iz psl. a.p. b (prim. bolg. *vĕli vĕlja vĕle vĕlbe*, čak. določna oblika *vĕli -o -o*); Dybo ga med akcentsko rekonstruiranimi pridevniki na *-ъj-* ne navaja (DYBO 1981, 158–165). Iz slovenske nedoločne oblike pridevnika (prim. I ed. m.sp. *vĕlik* in ž. sp. *velika*) bi zaradi umika za zlog v desno morali rekonstruirati stari akut v osnovi [**vĕlik-*], vendar pa bi v tem primeru v določni obliki pričakovali psl. neocirkumfleks [**vĕlik-*], ne pa – kot je realno izkazana – oblike *vĕliki < *vĕliki < osnove s kratkim neoakutom [**vĕlik-*]*, ki jo potrjujejo tudi hrv./srb. in čak. ustreznice. Akcentski pojav ni popolnoma jasen.

¹⁴ Škrabec je torej predvideval, da je zaimenska sklanjatev vplivala samo na sklanjatev prvotno nedoločnih pridevnikov.

razvoja slovenske pridevniške sklanjatve oprl na Škrabčeve razlage in rekonstrukcije edninskih pridevniških oblik (tj. R ed. m./sr. sp. **dobrěga* < *-*aje*-, D ed. m./sr.sp. **dobrěmu* < *-*uje*- in M. ed. m./sr. sp. **dobrěm* < -*ěje*-), vendar pa ni izrecno omenjal hipoteze o prodoru zaimenskih končnic v pridevniško sklanjatev. Tudi Jakob Rigler se je večinoma strinjal z Ramovševo razlago kontrakcije v končniškem naboru pridevniške sklanjatve (RIGLER 1985, 345), tako da se je ta postavka v slovenski zgodovinski slovnici in dialektologiji uveljavila kot aksiom.

Problematika zaimenskih končnic v slovenski pridevniški sklanjatvi v smislu Škrabčevih pogledov ni prodrla v slovansko primerjalno literaturo po F. Miklošiču, najbrž tudi zato, ker oblik v knjižnem jeziku ni, pa tudi dialektološke raziskave jim niso posvečale kaj prida pozornosti. Tako npr. W. Vondrák samo ugotavlja, da se slovenska zložena pridevniška sklanjatev v glavnem sklada s srb./hrv., razlikuje pa se od nje po tem, da se je – kot je razlagal tudi že V. Oblak – v edninskih končnicah za m./sr. sp. (splošno) naslonila na mehke zaimenske končnice tipa *j-ego* in opozarja na takšne oblike v Brižinskih spomenikih, prim. D ed. m.sp. *zuetemu*, D ed. ž. sp. *zuetej* (VONDRÁK 1908, 119–120). Vendar pa je pri pregledu končnic po jezikih zaimenske oblike pridevnikov registriral: za srb./hrv. in bolg.: npr. za srb./hrv. O ed. m./sr. sp. za množinske sklonne (npr. *čistěm / dobriem / velikijem; ugrьscěchъ / zlatijeh / božijeh; družijema; starěh / velicieh; dobrěmi / groznijemi / dražijemi*), in za redke bolgarske primere.¹⁵ Srb./hrv. gradivo je Vondrák črpal iz Đ. Daničića (DANIČIĆ 1874; DANIČIĆ 1864), ki je te oblike prvi izpisal iz zgodnjih srbskih (13. stol.) in dubrovniških virov.¹⁶ Tovrstnih oblik je precej tudi v hrvaškem pravnem

¹⁵ Med najzgodnejše primere spada O ed. sr. sp. *črьveněmъ (črьveněmъ vinomъ na bělomъ oubroušě* (MIKLOŠIČ 1871, 20)). Sintagma je zanimiva tudi zato, ker se v obeh navedenih sklonih (tj. O in M ed.) pojavljata v besedilu redki zaimenski obliki pridevnika; pridevnik v O ed. tipa *črьveněmъ* je zapisan dvakrat, v M ed. pa se pojavljajo trije različni pridevniki: *bělomъ, vysokomъ* in *troiskomъ*.

¹⁶ Iz Daničićevega gradiva za obdobje 13.–15. stol. sem oblike z zaimenskimi končnicami sistematizirala v naslednjo sliko:
Zaimenska končnica O ed. m./sr.sp. *-*ěmъ* je v 13. stol. zapisana najprej pri naslednjih pridevnikih (tj. *čistěmъ / čistemъ, grěšьněmъ, sь tmasvětmъ Gvozdomъ*), v 14. stol. pa v pridevnikih naslednjih skupin: **a.** svojilni pridevnik na -*ov/ev* (*carevětmъ; srb. Isusovětmъ*, prim. S. Novaković: Apokrifí jednoga srpskog čirilovskog zbornika XIV. veka, Starine JAZU, knj. 8, 1876, 58); **b.** pridevnik na -*ьsk-* (*dobrovačьscětmъ* poleg *dvorscimъ*); **c.** svojilni zaimek (*jegovětmъ*); **č.** dva pridevnika (*malětmъ, velicemъ*), v 15. stol. se število primerov samo še povečuje. V gradivu se pojavljajo še pridevniki na -*ьn-* (npr. *drobniemъ, slavněmъ / slavnemъ / slavniemъ, srьčanemъ, svetovniemъ, istučьněmъ, zapadněmъ*), prid. na -*iv-* (*milostivijemъ*), prv. deležniki (*imenovanijemъ*) in neizpeljani pridevniki (*dobriemъ, živemъ / živijemъ / živěmъ / živijemъ, novemъ, svetliemъ, visocěmъ*). – Zaimenske končnice se pojavljajo tudi v množinskih sklonih pridevnikov, najpogosteje v R/D/O mn. Tako pri pridevnikih najdemo zaimensko končnico R mn. *-*ěhъ* vzporedno z -*ihъ* že sredi 13. stol. (npr. *odъ vьsěhъ ljudehъ krainanehъ, odъ moihъ starehъ prisěnihъ prijateljehъ i vьsěx ljudehъ krainanehъ*), prim. tudi srb. *malo čjudьněxъ i malo razumьnyxъ* (po S. Novaković: Apokrifí jednoga srpskog čirilovskog zbornika XIV. veka, Starine JAZU, knj. 8, 1876, 50), v D mn. *-*ěmъ* pa najprej pri svojilnem zaimku za 3. os. ed. (*egovětmъ*), svojilnih pridevnikih na -*ov-* (*hristovětmъ*) in -*in-* (*dědiněmъ, očiněmъ*), v 14. stol. pa še pri pridevnikih na -*ьsk-* (*dubrovačьscětmъ, novobrědьscětmъ, hutьscětmъ, trebьnьscětmъ*) in -*ьn-* (*zapadněmъ /*

spomeniku iz Istre, Istarski razvod (ŠIVIC-DULAR 1998, 299, op. 22)¹⁷ in tudi tam se v nekaterih sintagmah pojavljajo vzporedno s končnicami zložene pridevniške sklanjatve. V čak. govorih so zabeležene tudi iz kasnejšega časa, predvsem v *e*-kavskih govorih, vendar pa meja med končnicami iz *-ě*- (tj. iz množinskih končajev zaimkov) in *-e*- (tj. iz edninskih končajev mehkih zaimkov) ni v vseh govorih zanesljivo dokazljiva; morda bi se jo dalo deloma dokazovati iz razmerij v kvantiteti samoglasnikov v končnicah, vendar pa ne v vseh govorih ali primerih, čeprav se zdi, da v ed. prevladuje zaimenska končnica tipa *-ega*. Za ilustracijo navajam samo nekaj primerov: prim. O ed. m.sp. *jedán za drügĕn nâjkrâčen pûtĕn dôma* (Liburnija; ČDL III, 283); R mn. *vět' mlâdeh něgo stâreh* (Žminj; ČDL III, 290), *stâreh l'ûdi* (Žminj; ČDL III, 294) *puli stâreh vrât* (Žminj; ČDL III, 286), *z věleh bačâf se vâjka vñd tōči* (Žminj; ČDL III, 288); D mn. *rěšken ježovítarōn i gospōšćine* 'reškim' (Halubje; ČDL III, 266), *brīžnĕn išbranōn* (Liburnija; ČDL III, 284), *nâšen svĕten triĕn*¹⁸ *krâļuōn* (Žminj, ČDL III, 293).¹⁹ Te končnice se brez razlike pojavljajo tako

zapadnemъ, srъčanemъ ter pri neizpeljanih pridevnikih (*svetĕmъ* poleg *velicimъ*). Od 15. stol. je ta oblika še pogostejša (npr. *plemenitĕmъ, rečenemъ*). V 13. stol. je zaimenska končnica O mn. **-ĕmi* izkazana samo pri svojilnem zaimku (*egovĕmi*), v 14. stol. poleg tega še pri naslednjih skupinah pridevnikov: a. pridevnikih na *-ъsk-* (*bosanъscĕmi*); b. prvotnih deležnikih (*imenovanĕmi, bogodarovanemi*); c. posamičnih pridevnikih (*krъstnĕmi, svetiemi, zlatniemi*). Od 15. stol. dalje se je število teh sklonskih oblik izjemno povečalo in razširilo še na pridevnike na *-ъn-* (*biserĕnemi, srъdъčaniemi*) in *-it-* (*glasitiemi*), prvotne deležnike (*imenovaniemi / imenovanemi, izbraniemi / izbranemi, pušteniami / puštenjami / puštenemi / puštenĕmi, rečeniemi*), posamične pridevnike (*svetemi / svetiemi, starĕmi, velicĕmi*). – Če se problem pogleda z druge strani, tj. v katerih sklonih in pri katerih tipih pridevnikov so se dalj časa ohranjale imenske oblike, lahko na podlagi Daničičevega gradiva ugotovimo, da so bile množinske imenske končnice prej izrinjene kot edninske, da imenska končnica *-a* prevladuje v R ed. m./sr. sp. pri naslednjih skupinah pridevnikov: pri pridevnikih na *-ъsk-*, pri svojilnih pridevnikih na *-ov/ev-*, pri psl. pridevnikih na *-ъj-*, pri svojilnih pridevnikih na *-j-* in pri posamičnih pridevnikih (npr. *lahka, gola, mala, strasna, velika*), medtem ko se v M ed. m./sr. sp. pri sam. *-ъsk-* poleg zaimenske pojavlja tudi končnica zložene pridevniške sklanjatve **-ĕm*). Od množinskih se končnica O mn. *-i*, ki se od 15. stol. uporablja tudi pri pridevnikih ž. sp. (**britci** sabljami, rukami pribili), pojavlja do konca 15.–16. stol., še posebej v pesmih (npr. *hitri, gvozdeni, pisani, timi žutki* voči).

¹⁷ Istarski razvod vsebuje že razvit sestav tovrstnih oblik (npr. *jazikom hrvackem i latinskem, živeti večnem zakonom, pravim svojim pečatom pritisnetijem*, veliko drugih žlahtneh i dobreh ljudi i muži deželskih, i stareh prepovedi, je od stareh prišlo, od njih starejih častnih muži, svojim visučemi pečati potvrdiše); spomenik se datira v leto 1275 oz. 1325 ali pa kot falsifikat, narejen na podlagi avtentičnih dokumentov, v sredino 15. stol. Glede na rast sestava zaimenskih oblik pridevnika od 13.–15. stol., kot je razvidna iz Daničičevega gradiva (prim. op. 25), se zdi sistem oblik v Istarskem razvodu za 13. stol. preveč razvit.

¹⁸ V govoru Žminja se je iz dolgega (naglašenegega) *-ě-* razvil diftong *-ĭe-/iĕ-* (pod cirkumfleksom oz. akutom), iz kratkonaglašenege ali nenaglašenege pa *-ĕ-/e-*.

¹⁹ Glede na to, da v pregledanih besedilih nisem našla nobene naglašene končnice pri pridevnikih, pač pa pri zaimkih (npr. R/T mn. *su odsudili onĕh, na kĕh*; Kastav; ČDL III, 267), je še manj zanesljivo, ali imamo pred seboj reflekske prvotnih zaimenskih končajev tipa **-ĕxъ* (tj. dolge s prv. psl. neoakutom) ali pa res le prenos *-e-* ja iz edninskih mehkih končnic tipa **-ego*, prim. *jednĕga* (ČDL III, 294 pasim, poleg enklitičnega *jednega*).

pri oblikah nekdanjih določnih in nedoločnih pridevnikov, če opazujemo prozodične karakteristike teh pridevnikov (prim. *stâreh*, *věleh*). Popolnoma so se uveljavile končnice tega tipa tudi pri zaimkih in pridevnikih v O ed. m./sr.sp. in R/D/M/O mn. – hkrati pa so se posplošile tudi končnice trdih zaimenskih končajev *-oga* in *-omu* v R/D ed. – v hrv. kajkavščini; to stanje izkazuje tudi že slovar J. Belostenca (BELOSTENEC 1740, *passim*), medtem ko starejši viri, ki bi vsebovali te oblike, niso bili pregledani.²⁰

Za boljši vpogled v problem v slovenščini bo treba načrtno raziskati razvoj akcentskih podsistemov v diahronem in dialektološkem planu. Prav ob obravnavanem vprašanju se je namreč pokazalo, da bo celo ne glede na to, kakšen je »pravi« izvor končnic²¹ oz. kaj vse je sodelovalo pri genezi razmeroma poenotenega nabora končnic, kot delovno izhodišče za nadaljnje raziskovanje treba oživitvi Škrabčeva ugotovitev, ki jo povzel tudi Ramovš,²² o dveh akcentsko različnih podsistemih (tj. o dveh vzporednih akcentskih paradigmah), ki v sklonih pridevnika (npr. v R/D m./sr. sp. in stranskih množinskih sklonih) izkazuje različno naglasno mesto: Škrabec je eno pripisoval določnim pridevniškim oblikam, drugo pa nedoločnim: akcentski tip I (z naglasom na osnovi) *dóbrega*, *dóbremu* poleg akcentskega tipa II (z naglasom na končnici) *dobregä*, *dobremü*.²³ V razvoju akcentskega tipa II je že Škrabec videl vpliv zaimenske sklanjatve, in sicer v tem smislu, da se je »imenska sklanja vravnala po zloženi ohranivši le naglas imenske.« Z drugimi besedami ta Škrabčeva ugotovitev pomeni, da naj bi določni pridevniki v slovenščini tako glede končnic kot tudi akcentskih karakteristik (tj. naglasnega mesta, akcentov) nadaljevali psl. zloženo pridevniško sklanjatev, za nedoločne pridevnike pa naj bi se pod vplivom zaimkov oblikovala nova (sekundarna) paradigma s naglasom na ultimi. Škrabec je pojasnil tudi mehanizem njenega oblikovanja: v edninsko nedoločno obliko (tj. na njeno osnovo) naj bi se vrnil zaimenski morfem tipa *-eg-*, *-em-*, naglasno mesto pa naj bi se ohranilo na končniškem morfemu kot v izhodiščni obliki nedoločnega pridevnika, npr. R ed. **dobrä* > *dobr-eg-ä* in D ed. **dobrü* > *dobr-em-ü* (ŠKRABEC 1994 I, 312).²⁴ –

²⁰ Izjema so dela A. Vramca, kjer pa tovrstnih oblik ni zaslediti. Glede na popolnoma razvit sistem oblik v kajkavščini 17. in 18. stol., je stanje pri Vramcu najverjetneje treba pripisati vplivu nekajkavske knjižne tradicije.

²¹ Škrabec je menil, da samo pri sklanjatvi določnih pridevnikov v kranjskih narečjih ni mogoče določiti, ali vsebujejo zaimenske končnice kot v srb./hrv. (ŠKRABEC JD 1994 I, 312).

²² V slovenskih slovnicaх polpretekle dobe izkazujejo nedoločni pridevniki, ki vsebujejo v osnovi stare polglasnike, končniški naglas (tj. *lahèk lahkegä* ... mn. *lahkih*) poleg korenskega (tj. *lähki lähkega* ... mn. *lähkih*) (BREZNIK 1916, 84).

²³ Izbira rimskih števil kot oznaka za akcentski tip je moja.

²⁴ K temu je mogoče pripomniti, da so končnice vsebovale že v psl. skrajšani naglašeni samoglasnik samo v nominalnih oblikah pridevnikov stare a.p. b (na področjih, kjer se ni umaknil iktus že v slovenskem razvoju), medtem ko bi moral pri pridevnikih a.p. c (zaradi slovenskega premika cirkumfleksa za zlog v desno) velik del končnic vsebovati dolgi cirkumfleks, kot je razvidno iz preostalih sklonskih oblik v I/T ed., dv. in mn., in tudi po tem, kar vemo o psl. tonemskih značilnostih sklonskih oblik in o oblikah akcentskih krivulj v a.p. c in a.p. b (prim. **mlädo* > sln. *mladô* toda **dobrô* > *dobrô* > sln. *dóbro*). Kljub

Ramovš v nasprotju s Škrabcem pridevniških oblik akcentskega tipa I (tj. R ed. *dóbrêga*, *zlégga*, D ed. *dóbrêmu*) ne opredeljuje posebej, medtem ko za pridevniške oblike akcentskega tipa II (tj. R ed. *dobrêgã*, *zligã* < *zlëgã* in D ed. *dobrêmũ*)²⁵ pravi, da so enklitične (tj. »enklitično rabljena oblika«). Slednje se zdi protislovno ali pa vsaj nejasno, saj pod enklitično rabo navadno razumemo, da oblika nima lastnega naglase (RAMOVŠ 1952, 102–105).

V sodobnem slovenskem knjižnem jeziku se razloček med nedoločnimi in določnimi pridevniškimi oblikami ohranja samo v delu sklonskih oblik in v naslednjih tipih značilnostih:

1. Po različnih oblikah za I/T ed. m.sp., ki se ločita po vrsti končnice (nedol. prid.) -ø : (dol. prid.) -i, po sinhrono različnih pridevniških osnovah (npr. *majhen* : *mali*), po različnem mestu naglase (npr. *dêbel* : *debêli*, *mladô* : *mládo*),²⁶ po vrsti fonema oz./ali tonema (npr. *vêlik* : *vêliki*, *môker* : *mókri*, *stâr* : *stâri*) (TOPORIŠIČ 2000, 320–325).
2. Po tonemsko različnih oblikah v stranskih sklonih, npr. *stârega* : *stârega* (NAHTIGAL 1938, 234–235).

Dvozložne oblike nedoločnih pridevnikov iz psl. a.p. a (tj. s psl. akutom) – z izjemo I/T ed. m.sp. – praviloma izkazujejo akut, določni pridevniki pa refleksi psl. neocirkumfleksa (prim. *stâr stâra stâro* – *stâri stâra stâro*). – Dvozložne oblike nedoločnih pridevnikov iz psl. a.p. c (tj. s psl. cirkumfleksom na prvem zlogu, ki se izmenjuje s končniškim iktusom) v ohranjenih oblikah – z izjemo enozložnic – izkazujejo sln. cirkumfleks na naslednjem desnem zlogu ali pa mladi slovenski akut (npr. I ed. m.sp. *mlâd* < **môldъ*, I mn. m.sp. *mladĩ* < **môldi*, T mn. m.sp. *mladê* < **môldy*; I ed. ž.sp. *mlâda* < **moldä*, T ed. *mladô* < **môldq*, O ed. *mladó* < **moldojq*, I mn. *mladê* < **môldy*; I ed. sr.sp. *mladô* < **môldo*, I dv. *mládi* < **moldě*)²⁷

temu pa ni dognano, ali morda ni vsaj v delu končniškega nabora nedoločnih pridevnikov a.p. b in a.p. c v neki vmesni časovni fazi prišlo do posplošitve ene izmed obeh možnosti, saj bi to olajšalo prenos (kratkih) končniških akcentov od zaimkov na pridevnike, prim. tip **togö*, *tomũ*

²⁵ Ramovš je rekonstruiral glasovno-akcentsko obliko končnice -*êgã* [=Ramovšev zapis končnice] iz narečne (Rož, avstrijska Koroška) »kratke« pridevniške oblike, npr. *doujã* < **dolgêgã*, *najã* < **nagêgã*, (RAMOVŠ 1935, 15.17, t. 20, 17), akcentsko obliko končnice -*êga* < **egó* iz slovenskega *dobrejga* (po Ramovšu: EDP, 1563), v Dialektih pa govori tudi o osrednjebelokranjski končnici -*êga* < zaimenskega **ega* kot R ed. nedoločnih pridevnikov: *mladêga*, *belêga*, *žutêga*, *dobrêga* k I ed. m.sp. *mlâd*, *bêl*, *žût*, *dôbêr* (RAMOVŠ 1935, 138, t. 11).

²⁶ Toporišič po zgledu drugih besednih vrst tudi pri pridevniku govori o štirih tipih jakostnega naglaševanja, ki ga dopolnjuje še s tonemskimi podtipi. Navaja naslednje tipe: 1. nepremični naglas (tj. stebrični naglas na osnovi), 2. premični naglas (tj. z menjavo naglasnega mesta znotraj osnove), 3. končniški naglas (stebrični naglas na končnici; tip *temñ tenñ temñö*) in 4. mešani naglas (tj. z menjavo naglasnega mesta med prvim in zadnjim zlogom; vključene tudi »osnove z neobstojnim a: *sladãk slãdka slãdko*). Največ pridevnikov spada v tip 1, vsem ostalim pa, čeprav niso enako živi, raba upada (TOPORIŠIČ 2000, 323–325).

²⁷ Nahtigal navaja tudi dvojnične naglase v: I dv. m.sp. *mladã* / *mláda*, I dv. ž. sp. *mladê* /

in sln. akut na osnovi [mlád-]), v vseh ostalih sklonih, določni pridevniki pa v vseh sklonih oblikah izkazujejo sln. akut na osnovi [mlád-]). – Psl. neizpeljani (oz. prastari izpeljani) nedoločni pridevniki iz psl. a.p. b (tj. kratki naglas na končnici) izkazujejo akut kot refleks neoakuta na dolgem/kratkem vokalu v I ed. m.sp. (*grěšen; dóber*), v določni obliki pa sln. akut iz psl. neoakuta, kadar je bil korenski vokal dolg [*grěšn-*], in mladi akut, kadar je bil korenski samoglasnik kratek [*dóbr-*], npr. *grěšen grěšna grěšno – grěšni grěšna grěšno; dóber dóbra dobro – dóbri dóbra dobre*. Iz tega izhaja, da se je pri pridevnikih tega akcentskega tipa (tj. s kratkim samoglasnikom v osnovi) premaknil iktus s končnice na osnovo šele v teku slovenskega razvoja²⁸ tudi v stranskih sklonih, npr. *dóbri dóbrega* < **dobrī-ēga* (tj. z naglasa na začetnem zlogu končnice) in da to značilnost deli tudi z nekaterimi drugimi govori na slovanskem jugu.

Posebej naj opozorim na razvoj pridevnikov s psl. suf. *-*ьk*-²⁹ in *-*ьn*-³⁰ in osnovo, ki je vsebovala tudi psl. kratke korenske samoglasnike, med njimi polglasnike: npr. **ьgьkь* *ьgьkă* *ьgьkô* in **ьnьkь* *ьnьkă* *ьnьkô*, ki so v slovenščini lahko tudi končniško naglašeni. Pri teh pridevnikih se v I ed. m. sp. pojavljajo glasovno-akcentske dvojnice z mešanim oz. končniškim naglasom, prim. (nedol. obl.) ed. I m. sp. *lahâk / láhek*, ž. sp. *lahkă / lăhka*, sr. sp. *lahkô / lăhko* – (dol. obl.) I ed. *lâhki -a -o*³¹ in v I ed. m. sp. (nedol. obl.) *tânek / tenâk / tenêk*³² in ž. sp. *tânka*

mlâdi in I mn. sr. sp. *mladâ / mlâda*. Novi so akcenti na morfemu [mlád-]: odražajo neoakut (iz določne oblike) ali pa mladi slovenski akut (po slovenskem umiku akcenta).

²⁸ Obstajajo tudi izjeme, npr. sln. [óstr-] < psl. **ostrь* *ostră* *ostrô*, dol. prid. **ôstrьjь*.

²⁹ Pridevnike s tem sufiksom in dolgim/kratkim samoglasnikom v korenu V.A. Dybo razdeli v dve skupini: v prvo skupino uvršča pridevnike, ki izkazujejo iktus na končnici tipa **blizьkь* *blizьkă* *blizьkô* oz. *ьgьkь* **ьgьkă* **ьgьkô* (tj. akcentskega tipa B, ki se je razvil sekundarno iz akcentskega tipa D [= **blizьkь* **blizьkă* **blizьkô* > **bliz-* po metatoniji], nastalega z derivacijo iz besed a.p. b) in določnimi oblikami tipa **blizьkьjь* oz. **ьgьkьjь*. V drugo skupino uvršča pridevnike tipov **glâdьkь* oz. **mьrзьkь* (tj. akcentski tip A, nastali z derivacijo iz besed a.p. a) in **krěpьkь* *krěpьkă* *krěpьkô* oz. **ьnьkь* *ьnьkă* *ьnьkô* (akcentski tip C; nastali z derivacijo iz besed a.p. c) z določnimi oblikama **krěpьkьjь* oz. **ьnьkьjь* (DYBO 1981, 98–107, 99).

³⁰ Pridevniki s tem sufiksom poznajo tri akcentske tipe: **věrьnь* (tj. akcentski tip A; izpeljan iz besed a.p. a), *grěšьnь* (tj. akcentski tip D; izpeljan iz besed a.p. b), *čěstьnь* (akcentski tip C; izpeljan iz besed a.p. c) (DYBO 1981, 86).

³¹ Osnova sln. določnega pridevnika [*lahk-*] lahko odraža glasovno pravilni razvoj iz **ьgьk-* (s slovensko podaljšavo polglasnika) < **ьgьk-* (kratki neoakut po umiku s šibkega polglasnika) iz prvotne akcentske oblike [*ьgьk-*], prim. sln. *lahk-i -a -o*, srb./hrv. *lăkī -ă -ô*, rus. *légkij*. V delu slov. govorov se v I ed. namesto refleksov za pričakovane psl. akcentske oblike nedololočnih pridevnikov **ьgьk*, *ьgьkă* *ьgьkô* pojavljajo refleksi psl. nefonetične akcentske pretvorbe v končniški naglas **lahăk* *lahkă* *lahkô*, sln. *lahăk* *lahkă* *lahkô* (DYBO 1981, 94–106). Razen tega se pojavljajo tudi še druge izravnave po akcentskem tipu C, tj. ***ьgьk* *ьgьkă* *ьgьkô* (sln. *lahâk* *lăhka* adv. *lahkô*), ***ьgьk* *ьgьkă* *ьgьkô* (hrv.-čak. *lăk* *lăkă* *lăkô*) ipd. Da gre tu za sekundarne prozodične spremembe, je videti tudi iz tega, ker iktus spreminja svoje mesto v nasprotju s pričakovanimi pravili (npr. v čak. obliki *lăk* kot da se je umaknil s *krepega* polglasnika na *šibkega*, v glasovnih oblikah *lahăk* *lahkô* pa s *šibkega* polglasnika v desno).

³² Pridevniške oblike *tenêk*, ki je zapisana v slovarju M. Pleteršnika (II, 662), SSKJ ne navaja, pač pa registrira »mlado« glasovno obliko *tênek*.

/ *tenkà* in – (dol. obl.) *tánki -a -o*.³³ Če se v tem kontekstu ozremo še na prid. sln. nedoločne oblike pridevnika *temĕn temnä temnō* – Pleteršnik navaja v I ed. m.sp. še *temān / temĕn* (Plet. II, 661)³⁴ –, vidimo, da so v slovnici prav te uvrščene v končniški naglasni tip (TOPORIŠIČ 2000, 324). Naglasna dvojnost v tem tipu je posledica analognih izravnjav in nedvomno tudi vpliva določnih pridevniških oblik.

V srb. in hrv. knjižnem jeziku in v večini štokavskih govorov se nedoločni pridevniki še sklanjajo po posebni sklanjatvi, določni pridevniki pa razen nekaj edninskih sklonov (tip *-oga*) po stari zloženi pridevniški sklanjatvi. Del sklonskih končnic (tj. R/D/M/O mn. vseh spolov in O ed.m./sr. sp.) je skupen obema sklanjatvama; te izvorno pripadajo pridevniški sklanjatvi, izpodrinile pa so tudi stare imenske končnice teh sklonov. V akcentskem smislu izstopajo nedoločni pridevniki iz psl. a.p. c (npr. *pŭst pŭsta pŭsto*; *mlād mlāda mlādo*), katerih osnova I/T/Z ed. m. sp. izkazuje dolgi cirkumfleks [*pŭst-*, *mlād-*], osnova drugih sklonov pa štokavski akut [*pŭst-*, *mlād-*]: R ed. *pŭst-a*, D/M *-u O -im*; I/Z mn. *pŭst-i*, R *-ih*, D/O *-im/-ima*, T *-e*; *mlād-*] (PGHJ 1979, 277–278; REŠETAR 1916, 61–65). Stranskosklonska osnova tipa [*pŭst-*, *mlād-*] ni izkazana v čakavskih³⁵ in ikavskih štokavskih govorih, ampak je ohranjena starejša tonemska karakteristika teh osnov [*mlād-*]. A. Belić je akcent I/T ed. sr. sp. *mlādo* [*mlād-*] razlagal kot inovativno reakcijo prvotne akcentske oblike pridevnika v tem sklonu (tj. *mlādo*) na adverbializacijo (prim. adverb *mlādo*), ki naj bi v I ed. sr. sp. in nato še v ostalih sklonih sprožila premik iktusa na končnico še pred nastankom štokavskega akuta (tj. **mlādo* > **mladó* in nato po štokavskem premiku iktusa v današnjo obliko *mlādo*); pri tem naj bi pomembno vlogo najbrž odigrale tudi akcentske karakteristike pridevnikov iz psl. a.p. b (npr. tipa **bĕľbĕ bĕľä bĕľó* > štok. *bĭo/ bĭjel bĭjĕla bĭjĕlo* in določna oblika **bĕľbĕbĕ* > štok. *bĭjelĭ -ā -ō*) (BELIĆ 1965, 154–156). Izhajajoč iz gornje razlage, smemo pojav naglašanih končnic pri pridevnikih iz psl. a.p. b umestiti v čas, ki ga zamejujeta na eni strani prehod psl. neoakuta (~) > štokavski cirkumfleks (˘), na drugi pa razvoj štokavskih (novih) akutov. Kot je mogoče zaslutiti že iz Beličeve razlage, so bili vzroki za premik iktusa z osnove na končnico nedvomno rezultat več dejavnikov (glasovnih, morfoloških, akcentskih ipd.). Med drugim v

³³ Dybo uvršča nedoločni pridevnik **tĕnĕkĕ tĕnĕkĕ tĕnĕko* (akcentski tip C, izpeljan iz besede a.p. c) z določno obliko *tĕnĕkĕtĕbĕ*, s stranskosklonskimi akcenti tipa *tĕnĕkĕá/ógo*; sln. akcentske oblike bi se praviloma glasile samo (nedol. obl.) *tenāk tánka *tenkō* – (določ. obl.) **tĕnkĭ -ĕga* (DYBO 1981, 102).

³⁴ Ta pridevnik uvršča Dybo v akcentski tip C (izpeljan iz sam. **tĕma* a.p. c), zato bi bil pričakovani slovenski reflexi samo sln. (nedol. obl.) *temān temnä temnō* – (dol. obl.) **temnĭ* (DYBO 1981, 87).

³⁵ V nedoločni obliki pridevnikov psl. a.p. c z dolgim vokalom (zgled: *pŭst pŭstā pŭsto*) se ohranjajo stare prozodične karakteristike, enake tistim pri samostalnkih, npr. *grad, duša*, prim. čak. [*grōd-*] < **grād-* v vseh sklonih z izjemo M ed. *grōdŭ* in D/L/O mn. *grōdĭma(n)*. Prim. še *duša* s korenskim morfemom [*dŭš-*] v naslednjih sklonih: D *dŭš-il/dŭš-ĭ* T/Z *dŭš-u*, I/T/Z mn. *-e*, s korenskim morfemom [*dŭš-*] v naslednjih sklonih: I ed. *dŭš-ä* R *-ĕ* M *-ĭ* O *dŭšōn*, D/MO mn. *ōn/-āmil-ĭma*, in s korenskim morfemom [*dŭš-*] v R mn. *dŭš-Ø*. (ČDL I, passim). – Za ustrezno določno obliko pridevnikov je značilen novi akut [*pŭst-*], njihove končnice pa so povzete po mehkih zaimkih (tj. *-ega*, D/M *-emu*, *-in*; mn. *-ih*, D/M/O *-in/-ima(n)*).

posameznih govorih ni mogoče povsem izključiti ne vpliva naglašeni zaimenskih končnic (npr. *-ѣмъ, -ѣхъ, -ѣми*) in ne vpliva naglašeni oblik zložene pridevniške sklanjatve. Kljub temu, da je tu podano gradivo le v funkciji sondiranja, se vidi, da pridevniki psl. a.p. b s kratkim korenskim samoglasnikom tipa **dòbrъ dobrä dobró* (> čak. *dòbar dobrä dobrò*, štok. *dòbar dòbra dòbro*, sln. *dòber dòbra dòbro*) v delu srb./hrv. govorov (ali celo samo pri delu pridevnikov sicer istega tipa) ohranjajo v določnih oblikah tipa **dòbrъjъ dobräja dobróje* naglas tudi na starinskem mestu (tj. na končnici):³⁶ prim. poznopsl. **dòbrī -ā -ò* > štok. nareč *dòbrī -ā -ò*, R ed. *dòbrōga* (Elez. I, 140), sln. *dòbri -a -o*; čak. T mn. *novī* (ČDL III, 266; psl. a.p. b; DYBO 1981, 21). Vse do t.i. štokavskega premika iktusa, ki je zajel velik del govorov srb. in hrv. jezika, so starejše (tj. končniško) naglasno mesto ohranili tudi pridevniki iz psl. a.p. c s kratkim (tudi skrajšanim) korenskim samoglasnikom, prim. **not'nb* (a.p. c) > štok. *nòcnī* in *nòčnī*, čak. *nočnī -ò -o* (ČDL I, 668), sln. *nòčni*; **svetъ* (a.p. c) > štok. narečno *svetī -ā -ò*, R ed. *svetōga* in *světoga* (Elez. II, 207).

Prikazano popolnoma potrjuje tudi dosedanje ugotovitve o mestu naglasa v akcentskih vzorcih določnih pridevnikov v srb./hrv. in tudi sln. (DYBO 1981, *passim*) pa tudi to, da je v južnoslov. govorih prišlo do tesnejšega stika med pridevniki v nadaljevanju navedenih skupin 2 in 3 (tj. psl. a.p. b in a.p. c):

1. Pridevniki psl. a.p. a v določnih oblikah ohranjajo prastaro naglasno mesto, tj. z zmeraj naglašeno osnovo oz. z nenaglašeni končnicami tipa *stārī* R ed. *stārōga* (pri nekaterih primerih manjka refleks neocirkumfleksa).
2. Pridevniki psl. a.p. b v določnih oblikah dobijo metatonični neoakut na korenih z dolgim samoglasnikom (zmeraj) in na korenih s kratkim samoglasnikom (arealno). V primerih, ko se iktus ni premaknil, je ohranjeno poznopsl. akcentsko mesto na dolgem samoglasniku tipa **dòbrī*, R ed. *dòbrōga* (tj. z iktusom na prvem samoglasniku dvozložne končnice).
3. Pridevniki psl. a.p. c v določnih oblikah praviloma dobijo metatonični neoakut na korenih z dolgim samoglasnikom in na korenih s kratkim (ali skrajšanim) samoglasnikom (arealno). V primerih, ko se iktus ni premaknil, je ohranjeno poznopsl. akcentsko mesto tipa **svet-ī*, R ed. *svet-ōga* (tj. z iktusom na prvem samoglasniku dvozložne končnice).

Če je v slovenskem knjižnem jeziku končniški naglasni tip vezan le na pridevnike s suf. *-bn* ali *-ьk-*, – so v psl. korenu vsebovali polglasnike (npr. *temēn -egä* < **tymьnъ* – ki izhajajo iz psl. a.p. C (tj. pridevnikov, ki so izpeljani iz samostalnikov psl. a.p. c) in psl. a.p. B (tj. pridevnikov, ki so izpeljani iz samostalnikov psl. a.p. b), pa v slovenskih narečjih končniški naglas ni vezan samo na takšno glasovno-besedotvorno zgradbo. Iz dialektološke literature je korpus nekaj nad 40 tovrstnih samostalnikov zbrala Zupanova (ZUPAN 2001, *passim*)³⁷ in iz te naloge črpano uporabljeno gradivo, ki ga predstavljam.

³⁶ Prim. premik iktusa s končnice na osnovo in pojav rezultatov psl. metatonije v delu slov. govorov: psl. **dòbrъjъ dobräja dobróje* > poznopsl. **dòbrī -ā -ò* > čak. *dòbri*, srb. knj. *dòbrī -ā -ò*.

³⁷ Podajam jih v rekonstruirani obliki z akcentskimi opredelitvami po Dyboju (DYBO 1998, *passim*): **bělъ bělā bělō* : *bělъjъ* (a.p. b), **blědъ blědā blědo* (a.p. c), **bōlьnъ bolьnā bōlьno* (C), **cělъ* (a.p. c), **cvělъnъ* (C), **dòbrъ* (a.p. b), **dělъgъ dělga dělgo* (a.p. a),

Končnica *-egä* z iktusom na drugem samoglasniku je še ohranjena v koroškem, gorenjskem in dolenskem govoru; naglašeni samoglasnik *-ä* je zmeraj kratek. Njena dvojnična končnica *-â* se je razvila z narečno kontrakcijo iz končnice *-egä*. Do kontrakcije je najverjetneje prišlo po umiku iktusa z izglasnega *-ä* na predzadnji samoglasnik *-egä* > **-éga* > *-â*, če sodimo po pridevniku *lep*, za katerega poznamo tri različne naglasne oblike *lpáha*, *lpá*, *lɛpahä* (R ed. *lpáha* poleg *lpá* (Scheinigg) in *lɛpahä* poleg *lpáha* (Ramovš)), ta umik iktusa pa se zdi primerljiv s tistim v osrednjih belokranjskih narečjih. Analiza gradiva pokaže, da je naglaševanje na koncu (tip *-egä*) lastno pridevnikom iz psl. a.p. c, redkeje iz psl. a.p. b, in morda le izjemoma tudi tistim iz psl. a.p. a.³⁸

Slovensko narečno gradivo

dober: gorenjsko: ed. R *dubrgä* (RAMOVŠ, 1935, 117), R *dobɛr'ga* (ŠKOFIC 1996, 472); koroško (Rož) ed. I *dóbr*, R *dorá* < **dobregä*, D *dórom* < **dóbremu*(?), M *na dorám päl* 'na dobrem polju', O *z dorím másvam* 'z dobrim maslom'; mn. I m.sp. *dorí* (ali *dorě*), R *doráh*, D *dorám*, T *doré*, M *na dórah*, O *z dóremi* (SCHEINIGG 1881, 464); osrednjebelokranjsko *dɔbɛr*, *dobręga* (Ramovš, 1935, 138)

bled: koroško (Rož) ed. I *blíed*, R *bladá*, D *bladóm* ', M *na bladám lici*; mn. I m.sp. *bledí*, R *bladáh*, D *bladám* (SCHEINIGG 1881, 527)

cel: koroško (Rož) ed. I *cíev*, R *calá* poleg *cálaha*, D *calóm* ', M *na calám púl* ', O *s calím*; mn. m. sp. I *celí*, R *caláh*, D *calám*, M *na caláh*, O *s cálem* (SCHEINIGG 1881, 527)

drag: koroško (Rož) ed. R *dragegä* > *drájä* (RAMOVŠ 1924, 233)

gluh: koroško (Rož): *huch*, *h'šâ* poleg *h'šáha* 'gluhega'; mn. m. sp. *h'sí* (< **glûhi*), ž. sp. *h'šê* (< **glûh-ę*) (SCHEINIGG 1881, 665), kar Ramovš interpretira kot *hûx* 'gluh', R ed. **gluxēga* > *həšáha* in *həšâ*, I mn. m/ž *həšf*, *-ę* (RAMOVŠ 1924, 242); gorenjsko *glù:x*, ***glux'ga/glù:xga* (ŠKOFIC 1996, 183)

hud: gorenjsko *xədgä* (RAMOVŠ 1935, 117), *xù:t*, ***xud'ga/xù:dga* (ŠKOFIC 1996, 183)

lep: koroško (Rož) ed. R *lpáha* = *lpá* (SCHEINIGG 1882, 430), R *lɛpahä* ali *lpáha*

**dlěžьнь* (C), **drāgь* (a.p. c), **drōbьнь* (a.p. C), **globōkь globokä globokò* (a.p. B), **glûhь* (a.p. b; DYBO 1981, 108), **gnōjьнь* (C), **grēnьkь* (a.p. C), **xōldьнь* (C), **xūdь* (a.p. c), **lɛgьkь lɛgьkä lɛgьkò* (B), **lěpь* (a.p. c), **māstьнь* (C), **mōldь* (a.p. c), **mōčьнь* (C), **mьrtьvь* (a.p. b; DYBO 1981, 110), **nāgь* (a.p. c), **nōvь* (a.p. b), **qzьkь qzьkä qzьkò* (B) / **qzьkь qzьka qzьko* (D), **pōlšьнь* (a.p. a; DYBO 1981, 107; prim. slovensko *plāh plāha* (Plet II, 47), **ruměнь rumenä rumenó* (B), **sōldьkь soldьkä sōldьko* (C), **slězenь* (C), **sûxь* (a.p. c), **světь* (a.p. c), **světьlь* (a.p. c), **tьnьkь* (C), **tьmьнь* (a.p. C), **těsьнь* (a.p. b), **těžьkь* (a.p. c), **vysōkь* (a.p. B), **vōdьнь* (C), **věrdьнь* (C), **zōltь* (a.p. c), **živь* (a.p. c).

³⁸ Pridevnikov iz psl. a.p. a v gradivu nisem zasledila. Izjema bi bil lahko prid. *dolg*, prim. koroški (Rož) ed. R *dóujaha* < *dołgega* poleg *doujā* < **doujāha* < **dolgegä* (RAMOVŠ 1924, 233, 241), prim. enak prehod v: hrv. *düg* -a -o ob in po a.p. c analogna določna oblika *dùgī -ā -ō*, rus. *dolgá* nam. *dólga* po a.p. c (1592; 16.–17. stol. (ZALIZNJAK 1985, 295)).

- (RAMOVŠ 1952, 103: Rož); dolensko (Ribnica) mn. O z *lèpè'mi dné'vi* (ŠKRABEC 1916–16, 47), (Šentrupert) ed. R *lâ:bga/lëbgâ* (SMOLE 1994, 52)
- mlad:** ed. I *m'lqt*, R *mlad'ga/mlâ:dga*, D *mlâ:dmo*, R *mlâ:dga/mlad'ga*, D/M *mlâ:dmo*; mn. m. sp. I *mlâ:t/mladi:*, R/M *mlâ:dəx*, D *mlâ:dəm*, T *mlâ:de/mladè:*, O *mlâ:dəm*; dv. I *mlâ:da/mladá:* (ŠKOFIC 1996, 183); belokranjsko I *mlâd*, R *mladëga* (RAMOVŠ 1935, 138)
- nag:** koroško (Rož) ed. m. sp. I *nah*, R *najâha* poleg *najâ*, D *najóm'*, M *na najam*, O z *najíem* (SCHEINIGG 1882, 430), R ed. *nagegä* > *najâha* in *najâ* (RAMOVŠ 1924, 233), R ed. *najaha* poleg *najâ* »nagega«, M *na najam* < **nagēm*, O z *najj̄m* < *nagēm*, mn. R/M *najäh* < *nagēh* (RAMOVŠ 1924, 241)
- nov:** gorenjsko ed. I *nò:u*, R **nou'ga/nò:uga* (ŠKOFIC 1996, 183)
- sladek:** koroško (Rož) ed. I m.sp. *svadèk*, R *svadčâha* poleg *svadčâ*, D *svadčóm'*, M *na svadčâm*, O s *svadčíem*, mn. I m. sp. *svadčí*, R *svadčâh*, D *svadčâm* (SCHEINIGG 1882, 430), R *sladkegâ* > *sųatčâha* in *sųatčâ* (RAMOVŠ 1924, 233), R ed. m. sp. *sųatčâ* < *sųatčâha*, **sladkëga* (RAMOVŠ 1924, 241); gorenjsko R ed. *slatkægâ* (RAMOVŠ 1997, 504), ed. I *sla'dək*, R *sladkə'ga* (ŠKOFIC 1996, 182); dolensko (Šentrupert) *sladèk* (-à) (SMOLE 1994, 131)
- suh:** koroško (Rož) ed. I m. sp. *suh*, š'šâ poleg s'šâha), mn. m. sp. I š'si, ž. sp. š'sê (SCHEINIGG 1881, 665), R *šəšəx vëj* (RAMOVŠ 1935, 16), ed. I *sūx* R *səšâha* in *šəšâ*, mn. I m. sp. *šəšf*, ž. sp. *šəšê* (Ramovš, 1924, 242)
- svet:** koroško (Rož) ed. M m. sp. *pu sųatâm Patrë* (RAMOVŠ 1935, 16); mn. R *sveřtəx tréx qrâlu* (RAMOVŠ 1935, 16), O *prat svetímí trémí qrâlí* (RAMOVŠ 1935); gorenjsko *svędgâ* (RAMOVŠ 1935, 117).
- visok:** koroško (Rož) ed. M *na v'sočâm dravés* (SCHEINIGG 1881, 527).

Po dosedanjih ugotovitvah je bil R ed. določnih pridevnikov a.p. b in a.p. c naglašen na prvem delu končnice *-ágo oz. *-ógo; iktus se je na tem zlogu ali ohranil ali pa se je premaknil za zlog v levo (z nastankom metatoničnih neoakutov), nikoli pa ni naglašen drugi samoglasnik končnice *-agó oz. nove zaimenske končnice *-ogó/-egó,³⁹ kot to je to v slovenščini, zato gre najverjetneje za lokalno morfološko-akcentsko inovacijo. Areal tega pojava zunaj severnih in centralnih slovenskih govorov (tj. koroških, gorenjskih in dolenskih) ni znan, vendar pa najdenih devet ustrezníc v R ed. (a nobene v D ed.) odpira realno možnost za identifikacijo tega pojava tudi južneje, v čakavskih oz. hibridnih čakavsko-kajkavskih govorih. Dva primera izvira iz pripovedi *Kako Lovránci niš n' umeju*, ki je uvrščena v zbirko čakavskih besedil (ČDL III) in locirana v »Liburnien in Istrien«.⁴⁰ Šest primerov izvira iz dela Juraja Križanića *Politika*; to delo v rokopisnem predgovoru (Predgo-

³⁹ Npr. Zaliznjak ne navaja nobenega tovrstnega primera iz ruskih spomenikov za določne pridevnike psl. a.p. c, medtem ko določnih pridevnikov a.p. a in a.p. b ne obravnava (ZALIZNJAK 1985, 310–316).

⁴⁰ Pripoved je od neznanega pripovedovalca v letih 1908–1910 zapisal J. Ribarić in jo sam tudi akcentuiral.

wôrie) nosi datum 1663 aprilis 15 (KRIŽANIĆ 1965, 11),⁴¹ tako da gre med obema viroma za časovni razpon poltretjega stoletja.

Analizirano gradivo:

- črnegã:** (prim. *ni črnegã za nõhton* (ČDL III, 283),
mudregã: (prim. *mudregã člověka*; ČDL III, 284),⁴²
zlogó: (*zlogó vladãnia*; KRIŽANIĆ 1965, 249),
bridkogó: (KRIŽANIĆ 1965, 193; DYBO 1981, 102),
ostrogó: (*lěp obráz iest známe ostrogó i dobrogó rázuma toda a grũb obráz zname tũpa rázuma*; KRIŽANIĆ 1965, 111),
dobrogó: (*lěp obráz iest známe ostrogó i dobrogó rázuma toda a grũb obráz zname tũpa rázuma*; KRIŽANIĆ 1965, 111),
merz kogó: (*Charapi sut wranokõžni, ali ñnako merzkogó obrãza; dlyaradi merzkogó obliczia*; Pol, 112, 117; Dybo citira po rokopisu str. 94, 113, 115, 193),
čistogó: (*I kuliko jest još doseli ostãlo stãrogo začãlnogo i čistogó izrikãnia*; KRIŽANIĆ 1984, 49).
kalnogó: (iz *kalnogó studencã čěrpajući*; KRIŽANIĆ 1984, 50).

Te oblike R ed. utegnejo biti zanimive tudi zato, ker se akcentsko mesto ne ujema s »klasično« predvidljivimi akcentski mesti v oblikah določnih pridevnikov, tj. s: *čěrnějь (srb. *cĕrnĭ*) *mõdrějь (češ. *moudrý*, polj. *mądry*), *zěljь (rus. *zlój*, srb. *zlĭ*) *briděkjь (češ. *břidký*, sev.-kašub. *břědkĭ*), *õstrějь (rus. dial. *wóstryj*, ukr. *õstryj*) ali *ostrějь*, *dõbrějь (srb. *dõbrĭ*) ali *dobrějь* (sln. *dõbri*), *mõrzěkjь), *čĭstějь (srb. *čĭstĭ*; prim. rus. razvoj *čĭsta* > *čĭstã*; ZALIZNJAK 1985, 292), *kãljьjь⁴³ (srb. *kãlan kãlna kãlno (kãlni)*, sln. *kalân* poleg *kãlen*, češ. *kalný*, ukr. dial. *kalńjĭ*), saj v R ed. ni zaslediti marginalnega iktusa končnice *-ago* oz. *-ogo*.

⁴¹ Izpis pridevniških oblik izvira iz knjige z natisom besedila iz leta 1965, ki jo označujem z okrajšavo Pol. – Juraj Križanić se je rodil konec leta 1617 (ali na začetku leta 1618) v dvorcu Obrh na področju Lipnika ob Kolpi. Po šolanju v Zagrebu, Gradcu, Bologni in opravljenem doktoratu u Rimu (1642) je živel v Zagrebu in kot župnik v Nedjelišću, Međimurju in Varaždinu (1642–1646). Dvakrat je potoval v Rusijo. Med letoma 1658 in 1677 je živel v Rusiji (Tobolsku v Sibiriji).

⁴² Po Dyboju izhajata pridevnika *čěrně in *mõdrě iz psl. a.p. b (DYBO 1981, 173, 114), prim. v čak. *čõran čõrnã čõrnõ (čõrni)* ob srb. *cĕn cĕna cĕno (cĕnĭ)*, toda čak. *mũdar mũdrã mũdro (mũdri)*, ki kaže akcentsko podobo psl. a.p. c, ob srb. *mũdar mũdra mũdro (mũdrĭ)* z akcentsko nepričakovano obliko I ed. m. sp., medtem ko a.p. c odraža tudi kosovsko-metohijska oblika *mũdar mũdra mũdro* (Elez. I, 421).

⁴³ Po Dyboju so se razvili iz psl. *zěljь (a.p. b), *briděkjь (a.p. c), *õstrějь (a.p. b), *dobrějь (a.p. b) in *mõrzěkjь (a.p. a), *čĭstějь (a.p. a) (DYBO 1981, 108, 102, 123, 101), *kãljьjь (a.p. c). Pri tem gre omeniti, da pridevnik *mõrzěkjь ob pravilnem refleksu za akut v srb./hrv. *mřzak mřska mřsko (mřskĭ)* in čak. *mãrzak marskã mãrsko (mõrski)* (ČDL I, 531; DYBO 1981, 101) kaže spremembo v smeri refleksov za psl. a.p. b (in v določni obliki in v I ed. ž.sp.). Pridevnik *čĭstějь izkazuje večinoma pričakovano akcentuacijo, npr. čak. *čĭst čĭsta čĭsto (čĭsti)*, srb./hrv. *čĭst -a -o (čĭstĭ)*, sln. *čĭst čĭsta (čĭstĭ)*, medtem ko v Prigorju pridevnik izkazuje enak akcentski vzorec kot *zdrãv*: ed. I m. sp. *čĭst*, ž. sp. *čĭsta* (ROŽIĆ 1893, 142).

Zdi se, da se to akcentsko mesto najustrežneje razloži z vplivom zaimenske končnice tipa *-ogó*, in sicer že tedaj, ko je bil iktus še na koncu. Iz tega bi bilo mogoče nadalje sklepati, da je areal akcentske oblike končnice *-ogó* oz. *-eg#* hkrati tudi areal realnega vpliva zaimenske sklanjatve na pridevniško tudi v smislu nabora končnic.

Zdi se, da bi novo luč na razvoj pridevniških sklanjatev vrgla tudi rekonstrukcija akcentskih sistemov v kajkavskih govorih. V tem smislu bi bil iz več razlogov lahko koristen tudi sistem kajkavskega govora v Prigorju, ki ga je pred dobrim stoletjem – tudi glede naglaševanja pridevnikov – temeljito popisal V. Rožić, vendar pa za celovitejši prikaz razvoja akcentskih sistemov eden ne more zadoščati. V prigorskem govoru se je razlikovanje samoglasniške kvantitete ohranilo samo v naglašeni zlogih. Iz 27 akcentsko podanih celotnih paradigem (ROŽIĆ 1893, 142–174) strnjeno navajam samo sliko razmerij na primeru enozložnih in dvozložnih pridevnikov:

1. Določni pridevnik⁴⁴ tipa I ed. m.sp. *lětni* (izpeljan iz **lěto* a.p. a)⁴⁵ izkazuje v vseh paradigmatskih oblikah stalni naglas na osnovi kot reflexs psl. novega cirkumfleksa, nenaglašene dvojnične končnice najdemo samo v R/T ed. (*-ega*, *-iga*) in D ed. (*-emu*, *-imu*), sicer pa samo *-im* (M/O ed., D mn.), *-imi* (O mn.). Vzrok za dvojnične končnice ni jasen.
2. V določnem pridevniku tipa *lovskī* (psl. a.p. C; s suf. *-bšk-* izpeljano iz psl. **lōvb lōva* a.p. c)⁴⁶ se dolgi padajoči naglas v vseh sklonih nahaja na končnici: *lovsk-ī* (I/Z ed., I/R/T/Z mn.) oz. *lovsk-ěga* (ed. R/T) - *ěmu* (D/M ed.) - *ěm* (O ed.) - *ěm* (mn. O mn. - *ěmi*). Pri tem tipu pridevnika gre za pričakovani odraz psl.

⁴⁴ Velika večina tovrstnih pridevnikov pozna samo določno obliko.

⁴⁵ Nasprotno pa neizpeljani pridevnik *zdrāv* iz psl. **sʔdōrvb* a.p. a izkazuje akcentske oblike iz akcentske osnove [zdrāv-] samo še v stranskih sklonih ed. m./sr. sp. (npr. ed. R/T *zdrāv-ega* in *-iga*, D *-emi* in *-imu*, M *-emu*). Samo akcentsko osnovo [zdrāv-], ki kaže na umik iktusa s končnic in se veže s končnicami tipa *-im* < **-yjim(i)*, tj. najverjetneje prvotnimi končnicami zložene pridevniške sklanjatve, izkazujejo I/T/Z ed. sr. sp., O ed. m./sr. sp., celotna ed. ž. sp. in celotna mn. (npr. O ed. *zdrāv-im* < **zdrav-īm* (?), O mn. *zdrāv-imi* < **zdrav-īmi*(?)). Poleg tega paradigma izpričuje v ed. m./sr. sp. in O mn. tudi naglašene dvojnične končnice tipa *-ěga* (npr. ed. R/T *zdravěga*, M *zdravěmu*, mn. O *zdravěmi*). Zdi se, da takšno stanje kaže na določeno mešanje sistemov, saj je jasno razbrati mešanje treh akcentskih paradigem: a. Izvorne zložene sklanjatve tipa **sʔdrāvʔyb* (brez metatoničnega novega cirkumfleksa, prim. čak. *zdrāvi*, srb. *zdrāvī*). b. »Premaknjene« v tip a.p. c, verjetno še s končnicami izvorne določene sklanjatve pod točko a, vendar pa s prozodičnimi značilnostmi = vokalno dolžino a.p. c (npr. O ed. **zdrav-īm*). c. Sekundarne sklanjatve, verjetno z zaimenskimi končnicami tipa *-o/egó*.

⁴⁶ Popolnoma se je v tip a.p. c vključil pridevnik *mrskī* < psl. **mǝrvbkb* a.p. a, saj v večini sklonskih oblik izkazuje značilnosti akcentske paradigme *lovskī*, vključno z alternacijo nenaglašene [mrsk-] in naglašene akcentske osnove [mrsk-] v R/D/T ed. in O mn. Razlikujeta se predvsem po tem, da je število končnic v posameznih sklonih pri pridevniku *mrskī* manjše ali pa je celo druga končnica (npr. v ed. D manjka **mrskěmu*; v M/O je samo oblika *mrskīm*, ki pri pridevniku *lovskī* manjka, genetsko pa bi lahko izvirala iz O ed. zložene sklanjatve; v O mn. manjka oblika **mrskěmi*, izkazano pa je *mǝskimi* kot *lōvskimi*).

prozodičnih značilnosti. Poleg tega se pojavljajo tudi dvojnične končnice s hkratnim akcentskim umikom na osnovo [*lòvsk-*], če končnica ni naglašena (tj. ed. R/T ed. *-iga* in *-èga*, D/M *-imu* in *-èmu*, O *-im*, mn. D *-im*, O *-imi*). Kot je videti iz gornjega, je končnica tipa *-iga* vezana na naglas na osnovi, medtem ko bi končnica tipa *-èga*, sodeč po akcentu, lahko izhajala iz prvotne zaimenske *-o/egó*.

Namesto sklepa

Iz zgoraj povedanega sledi, da geneza pridevniške sklanjatve v južnoslovanskih jezikih še zdaleč ni pojasnjena. S tem prispevkom sem le želela opozoriti, da je bil proces izginjanja (posameznih) nedoločnih pridevniških oblik (v srb./hrv.) oz. celotnih sklanjatvenih vzorcev (v sln.) na eni strani in nadomeščanje končnic v podedovani zloženi pridevniški sklanjatvi tipa **-àgo* z zaimenskimi tipa **-ogó* na drugi strani kompleksen proces, ki ga ni mogoče raziskovati samo formalno (tj. na ravni nabora končnic), ampak v tesni povezanosti s prozodičnimi karakteristikami pridevnikov in njihovimi akcentskimi paradigmi. Med prihodnje naloge spada preučitev fenomenologije pojava, določitev areala in določitev časa njegovega poteka. Nova akcentska pridevniška paradigma ima v primerjavi s psl. zloženi naslednje lastnosti:

- a) Pridevniška paradigma vsebuje zaimenske končnice tipa **-ogo* **-omu*.
- b) Zaimenske končnice tipa **-ogó* **-omù* izkazujejo kratki naglas na drugem vokalu, to pa je psl. naglasno mesto pri kazalnem zaimku.
- c) Psl. (določni) pridevniki vsebujejo kontrahirane končnice tipa *-àgo* z dolgo-naglašnim prvim vokalom končnice; v slovanskih jezikih jih nadomeščajo zaimenske končnice tipa *-ogo*, ki sprejmejo tudi prozodične karakteristike prvotnih oblik (tj. dolžino in iktus, tip **-ògo*).
- d) Zaimenska končnica tipa *-ogo* v novi pridevniški sklanjatvi in v psl. zloženi pridevniški sklanjatvi imata različne prozodične karakteristike (**-ogó* – **-ògo*).
- e) Nova pridevniška sklanjatev in psl. zložena pridevniška sklanjatev se ločita po tipu akcentske krivulje.
- f) Akcentske krivulje psl. zloženih pridevniških sklanjatev imajo predvidljiva akcentska izhodišča, medtem ko se pri novi pridevniški sklanjatvi pojavlja samo en tip akcentske krivulje, ne glede na to, kateremu akcentskemu tipu je pripadal izhodiščni pridevnik.

Odrpto pa ostaja najtežje vprašanje, kako to interpretirati oz. kaj pomeni v kontekstu jezikovnozgodovinske rekonstrukcije geneze pridevniške sklanjatve v danih govorih (jezikih) in morda tudi širše. Ali gre morda za akcentsko paradigmo, ki se je drugotno oblikovala neposredno iz nedoločnih pridevnikov ali morda samo iz dela pridevnikov, ki so bili prozodično »primerni«, je v tem trenutku še preuranjeno trditi, ni pa tega mogoče izključiti zaradi jasno izražene funkcije teh pridevnikov v slovenščini, kjer se je pojav, kot je videti, razvil do konca. Doslej ugotovljeni primeri so vsi tako ali drugače povezani z dvema akcentskima paradigmi (tj. a.p. b in a.p. c) oz. izpeljanimi iz teh dveh. Morda bodo intenzivnejše raziskave rabe ostankov nedoločnih pridevniških oblik vendarle omogočile postaviti trdnejša merila tudi za razločevanje (precej pomešane rabe) nekdanjih nedoločnih in določnih pridevnikov, potem ko so se izgubili ali pomešali formalni pokazatelji v stranskosklonskih oblikah.

DODATEK: Južnoslovanski svojilni zaimki za 3. osebo in svojilni pridevniki

V južnoslov. govorih so se razvile posebne oblike svojilnega zaimka za 3. os. ed., mn., dv., ki so ponekod popolnoma nadomestile obliko R/D osebnega zaimka v tej funkciji.⁴⁷ Podobno kot so se psl. svojilni zaimki za 1. in 2. osebo izpeljevali iz R/D osebnega zaimka in se sklanjali po mehki zaimenski sklanjatvi (npr. **mojъ* *mojego* ... *mojixъ*, **tvojъ* *tvojego* ... *tvojixъ*, **svojъ* *svojego* ... *svojixъ*, **našъ* *našego* ... *našixъ*, **vašъ* *vašego* ... *vašixъ*) – mehka sklanjatev se je ohranila v večini slovanskih jezikov in govorov⁴⁸ –, je tudi novi zaimek s svojilnimi sufiksi *-ov- / -v- (m./sr. sp.) oz. *-in- / -n- (ž. sp.) izpeljan iz R/D osebnih zaimkov (tj. **jego*, *jeje*; *jixъ*; *jeju*): **n-jego-vъ*, *n-jix-ovъ*, *n-jeju-n* ter *n-jeje-inъ* (prim. sln. *njegov*, *njihov/njihən* (Notranjska), *njen*, *njun*; srb./hrv. *njègov*, *nihov*, *njèn* / *njè-z-in*; bolg. *negov*, *nein*) ali s pridevniškim suf. -ьнъ – tudi srb. *njihl/njihan njihna*, srbolg. *ihenъ*, danes *nihen*, *nihna*, *nihno*). Iz najbrž pomenskih razlogov so se svojilni zaimki besedotvorno naslonili na svojilne pridevnike, saj so med njimi obstajale važne pomenske stične točke. Prve zapise srečamo že zelo zgodaj: Prvi zapis v srb. spomenikih sega v 12. stol.: O mn. m.sp. *egověmi* (npr. *sъ s(y)nъmi egověmi*; SSZN 1986/4, 1, št. 5985), sinonimnega O ed. sr. sp. pa v leto 1336: *togověmъ* (npr. *i pročitъ pravověrnъmъ togověmъ drъznoveniemъ*; SSZN 1986/4, 7, št. 6013).⁴⁹

Po zaimenski sklanjatvi se začeli pregibati tudi svojilni pridevniki na *-ovъ in *-inъ, za katere je bila prvotno značilna imenska sklanjatev. V bolg. so najzgodnejše, čeprav redke oblike z zaimenskimi končnicami omejene na svojilne pridevnike na *-ov-, pridevnike na *-bъsk- in na *-ьн- (prim. op. 16). Pri Ruseku so navedeni naslednji primeri iz Chludovega trioda: O ed. *xristověmъ* 109a w. 5, *žiteistěmъ* 167a w. 17; R mn. *ot damaskinově(x)* 21 w. 8, *ot andreově(x)* 45 w. 23; D mn. *s(ve)těmъ* IIa w. 21, *x(risto)věmъ* 80 a w. 7, 81 w. 10, *iovověmъ* 117 w. 17, *životněmъ* 83a w. 24; O mn. *lazarevěmi* 75 w. 34, *d(u)ševněmi* 150a w. 26. (RUSEK 1964, 40–45).

Zaimenske končnice pozna e-kavski čakavski govor Kastva. Tu bi rada v prvi vrsti opozorila na onomastično rabo svojilnega pridevnika v R mn. na *-oveh* iz priimka v funkciji identifikacije pripadnosti člana kaki družine: prim. R mn. *Matokoveh* (*neki j Vlašina otel neč ukrast pul*⁵⁰ *Matokoveh*) (PECO 1985, 155–

⁴⁷ Arhaična oblika se je ohranila tudi v nekaterih slovenskih narečjih, prim. nadiško *sestra njega mame* 'njegove'; *nje dug repič* 'njen'; z *njih sablami* 'njihovimi' (HOČEVAR 1990, 66).

⁴⁸ Končnice trdega zaimka tipa **těxъ* so popolnoma prevladale v delu srb. in hrv. narečij: prim. kosovsko-resavski govor z oblikami tipa *mojeh* namesto 'mojih', čakavske govore v Istri, Žminj (BELIČ 1965, 123–125), hercegovaške govore (IVIČ 1965, 137), kajkavske govore. Oblike so znane tudi iz zgodovine slovenskega jezika in tudi iz slovenskih narečij. (ŠKRABEC 1916–1919, I/2, 174–175).

⁴⁹ V srbolg. obdobju se kot svojilni zaimek za 3. os. ed. začnejo uporabljati oblike *egovъ* / *negovъ*, poleg tega pa še tvorjenke iz kazalnih zaimkov: *segovъ*, *togovъ*, *onogovъ*. Kasneje se je sistem teh svojilnih zaimkov ponovno zreduciral na *negov* (MIRČEV 1978, 188–190).

⁵⁰ Predlog *pul* 'put; nach, in Richtung (auf)' se veže z R (ČDL I, 993, 1000).

156) – k suponiranemu I mn. **Matokovi*–, T mn. < R mn. *Jâčetoveh* (*daj' Jâčetoveh pul Marčeji prevarila*), D mn. *Jâčetovǎn* ob I mn. *Jâčetovi* (ČDL III, 269) < **Jačet-ov-i Jačet-ov-ěhъ Jačet-ov-ěmъ*). Ta onomastični pomen se v hrv. izraža sicer/tudi z R mn. *-e/ov-ih*: npr. Luka Lovrinčevih (Hvar; PECO 1985 159) < **-ev-yjixъ*, ali pa z obliko, ki bi bila lahko I ed. svojilnega pridevnika iz priimka/osebnega imena, čeprav iz skladenjskih razlogov - desni prilastek – ni lahko izključiti arhaičnega imenskega R mn., prim. *Miha Jûrkotǎv, bārba Zvanîna Jâčetov, Mâte Šimǎv, Frâne Mävār Jûretǎv*, (270) (ČDL III, 267, 269, 270, 270) ali *Jivân Bravarûf* (Unije; PECO 1985 162) < **-ovъ*⁵¹. Čeprav so v ekavskih istrskih govorih in v govoru Kastva zaimenske končnice razširjene tudi na pridevnike, je ta raba vredna omembe zaradi tega, ker spada v najstarejšo plast pridevnikov, ki so iz imenske sklanjatve prehajale v zaimensko. V slovenskih govorih tovrstne oblike niso bile ugotovljene, zato brez dodatnih raziskav ostaja negotovo, ali smemo oblikoslovno vzporednico videti v sln. nareč. (Rezija) D mn. *ú h Adámaven* 'ime travnika na osojskem planšarskem območju Hlívac' < **Adam-ov-ěmъ*⁵² ob I mn. **Adámavi* < **Adámovi*, zlasti še, ker je obliko M mn. s končnico *-avǎh*: *ta-dǎ pǎr Adámavǎh* (DAPIT 1995, 35) prejkone treba razlagati iz pridevniške končnice **-yjixъ*. Zunaj južnoslov. jezikov je podoben prodor zaimenskih končnic znan še iz slovaščine, vsaj J. Stanislav jih je tako razlagal v precej obsežnem korpusu primerov. (STANISLAV 1958/II, 256–260). Glede na to, da v spomenikih srb./hrv. jezika lahko lepo spremljamo rast korpusa z zaimenskimi končnicami tipa **-ěxъ* (gl. op. 16) in tudi slovaški primeri so iz 16. stol., je mogoče sklepati, da imamo pred seboj tipološko enako izogloslo, za katero pa ni jasno, v kolikšni meri je tudi genetska južnoslovanskozahodnoslovanska izoglosla. Čeprav se svojilni pridevniki v knjižni slovaščini (v večini sklonov) sklanjajo po zaimku *mǎj*, tj. z zaimenskimi končnicami v ed. m. sp. in pridevniškimi v mn.: prim. R ed. m. sp. *otcov-ho -mu*, R mn. *-ých -ým* itd. (SS 1968, 209–210), pa zgodovinsko gradivo dokazuje, da se je sklanjatev s pridevniškimi končnicami tipa *-ěho*, *-ěmu* uveljavila v zahodnih, vzhodnih in srednje-slovaških⁵³ narečjih že zelo zgodaj; prvi zapisani primer naj bi bilo ime ribnika *piscina Wolue* (področje današnjega Congrada) iz leta 1075, ki jo E. Moór razlaga iz **Volové*, sicer pa se v spomenikih pojavljajo od 15. stol. (STANISLAV II 1958, 250–256). Pojav zaimenskih končnic pri pridevnikih je nedvomno zanimiv s stališča jezikovne tipologije (tj. načinov konsolidacije jezikovnega sistema), zaradi njegovega areala in tudi različne intenzitete na posameznih področjih pa se zdi dragocen tudi v jezikovnozgodovinskem in lingvogenetskem smislu.

Slovaško gradivo

R mn. *-oviech*: *Gregor Tomovjeh* (1576), *Petra Lenchartoviech* (1582),

⁵¹ Podobna oblika je v rabi tudi v sln., npr. *Jernejev Janez*, kjer je levi prilastek **Jernejev* najverjetneje edninski, prim. *Jernejeva Anica*) ob I mn. **Jernejevi* 'člani družine/hiše, ki se imenuje tudi **pri Jerneju*', R/M mn. **Jernejevih*, D mn. **Jernejevim*, O mn. **Jernejevimi*.

⁵² Primer ni zanesljiv zato, ker bi ga bilo eventualno mogoče razlagati tudi kot sekundarno sklonsko obliko, nerejeno k M ed. **na Adamovem*.

⁵³ Do apokope *-ě*- naj bi prišlo pod vplivom svojilnih zaimkov tipa *mǎj-ho*.

Mikuláš Yancžúroviech (1587 Hájniky), *Petro Valentovgech* (1598 Kosorín), *pred Pana Thomisse Mihalowiech* (1608 Slatina), *Durčatoviech Benko* (1647 Honat. Cerovo), *Georgio Janowiech* (1666 Nové Mesto nad Váhom), *Nicol. Holko*, aliter *Myžiešowgech* (1667 Malá Čierna), iz Gemera (Revúca) pa izvirajo oblike: *Kralowiech* (1615), *Jorgoviech* (1671), *Barbowiech* (1680), *Nemcowyech* (1696), *Tomasovjech*.

R mn. **-ovech** (**-ovéčh** ?): *pole Dyuroanthalowech* (= *Ďuro Antalovech; 1566 Ješava), *Ondrej Michalowech* (1634 Liboreč).⁵⁴

R mn. **-ojech**: *Gasspar Duončzogech* (1594 Tekov), *Gassparowi Fragnogech* (1594 Tekov), *u Duar Maxtlogech* (1594 Tekov).

Razen končnice ***-ovéčh** se v gradivu pojavlja R mn. priimkov – izjemoma tudi apelativov – brez vmesnega formanta **-ov-**:⁵⁵ R mn. **-ech**: *Filech zeme* (zah. Gemer), *pole Laczkech* (1566 Jelšava/Gemer), *Kateryna Jurakech* (1773 Švrtok pri Trenčínu), R mn. **-och**: *Galoch dom* (Gemer), R mn. **-iech**: *Galajich zahrada* (Gemer), R mn. **-éčh**: *richtaréčh*, *Balázéčh* (Nitra, Piešťani, Nové Mesto nad Váhom itd.), R mn. **-iech**: *neboheho Michale Košiniech druh* (1574 Mošovce). Kadar gre beseda o več osebah, se priimek, ki ima množinske nominalne končnice, lahko v sklonu tudi ujema z imenom omenjenih oseb: npr. I mn. **-ovia** (npr. *Jano a Ondrej Mazurákowya*), D mn. **-om** (npr. *Ganowy a Ondregowy Mazurakom widáwame*; 1663 Semk. Mat. I, 111) ali pa – kot v že gornjih primerih – stoji priimek v R mn., npr. *Šiernich t'etka* »Čiernych« (Gemer), *Petrašowi Kulhawých* (1613 Sobotište)⁵⁶. Iz navedenega slovaškega gradiva je mogoče videti, da se ta paradigma v tej posebni funkciji lahko pojavlja tudi pri občnih imenih, npr. *richtaréčh*.

⁵⁴ Vzporedno s tem se pojavljajo tudi dvojnice s privedniško končnico R mn. **-ových**: *Jano Ondregovich*, *Lauko Krekušovich* poleg *Jurik Blaseioviech*, *Jamrich Petroviech* (1578 Diviaky); *Marko Markovych* poleg *Marko Markoviech* (1582 Sklabina); *Mikuláš Yancžúroviech a Krystiena Lianczoviech Pavla dievka* poleg *Gaspar Stankovich* (1587 Hájniky); *Gano Melicherovich* poleg *Ondreg Niemorokoviech* (1602 Beckov).

⁵⁵ To dejstvo zasluži pozornost tudi zaradi tega, ker se **-h** kot sestavina končnice za R mn. pri samostalnikih pojavlja tako v južno-, vzhodno- in zahodnoslovanskih govorih in ima zvezo ali z zaimenskimi končnicami ali s končnico za M ed.

⁵⁶ V smislu fonetičnega zgodovinskega razvoja niso vse zgoraj našete končnice dokončno pojasnjene kljub številnim poizkusom razlag (V. Važný, J. Stanislav, A.M. Seliščev, F. Trávníček, Št. Töbik idr.), vendar pa je mogoče pritrditi Stanislavu, ki šteje končnico **-oviech** za precej staro in oblikovano po sklanjatvi zaimka ***těchъ** itd.; **-ových** za končnico sestavljene privedniške sklanjatve, medtem ko naj bi **-éh** nastala iz **-é** < ***-eje**, ki mu je (analogno) dodan **-ch** iz R mn. privednikov, zapis *Duončojech* itd. pa po Stanislavu morda dokazuje, da se je **-ch** dodajal že zelo zgodaj (STANISLAV 1958/II, 259) na končnico **-ojo** < vzhslš in češ. (JZ) končnice **-ovo** (npr. *matčino bratr*, *tatinkovo boty*), podobno kot se razvijeta končnici **-ove**, **-eve** > **-oje**.

Viri in literatura

- BELIĆ 1965 – Aleksandar Belić, *Istorija srpskohrvatskog jezika*², Knj. II, sv. 1: Reči sa deklinacijom, Beograd, Naučna knjiga 1965.
- BELOSTENEC 1740 – Joanis Bellosztenecz, *Gazophylacium seu latino-illyricorum onomatum aerarium* I, Zagreb 1740.
- BREZNIK 1916 – Anton Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole*, Celovec 1916.
- ČDL – Petar Šimunović, Reinhold Olesch, *Čakavisch-deutsches Lexikon* I–III. Böhlau Verlag Köln Wien 1983 (*Slavische Forschungen*, Bd. 25).
- DANIČIĆ 1864 – Đura Daničić, *Rječnik iz književnih starina srpskih* I–III. Beograd 1863–1864.
- DANIČIĆ 1874 – Đura Daničić, *Istorija oblika srpskog ili hrvatskog jezika*, Beograd 1874.
- DAPIT 1995 – Roberto Dapit, *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo*, 1. Area di Solbica / Stolvizza e Korito / Coritis, Gemona del Friuli 1995.
- DYBO 1981 – В.А. Дыбо, *Славянская акцентология*, Москва, Издательство »Наука« 1981.
- Elez. – Gl. Elezović, *Rečnik kosovsko-metohiskog dijalekta* I–II, Srpska kraljevska akademija, *Srpski dijalektološki zbornik*, knj. IV in VI, Beograd 1932–1935.
- HOČEVAR 1990 – Mateja Hočevar, *Nadiški knjižni jezik*, Diplomaska naloga, Ljubljana, Filozofska fakulteta 1990.
- IVIĆ 1985 – Pavle Ivić, *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika*², *Uvod u štokavsko narečje*, Novi Sad, Matica srpska 1985.
- KRIŽANIĆ 1965 – Юрий Крижанич: *Политика*, Подготовил к печати В.В. Зеленин, Перевод и комментарии А. Л. Гольдберг, Москва 1965.
- KRIŽANIĆ 1984 – Juraj Križanić, *Gramatično izkazanje ob ruskom jeziku*, Priredio i uvodnu raspravu napisao Josip Hamm, JAZU, *Sabrana djela*, knj. 2, Zagreb 1984.
- MIKHAILOV 2001 – Nikolai Mikhailov, *Jezikovni spomeniki zgodnje zapuščine, Rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*, Trst, Mladika 2001.
- MIKLOŠIČ TP – F. Miklošič, *Trojanska priča bugarski i latinski*, U Zagrebu 1871.
- MIRČEV 1978 – Кирил Мирчев, *Историческа граматика на българския език*³, София, Наука и изкуство 1978.
- NAHTIGAL 1938 – Rajko Nahtigal, *Slovanski jeziki*, Ljubljana, Znanstveno društvo 1938.
- OBLAK 1894 – Vatroslav Oblak, *Der Dialekt von Lastovo*, *Archiv für slavische Philologie* XVI, Berlin 1894, 426–450.
- PECO 1985 – Asim Peco, *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Beograd, Naučna knjiga 1985.
- Plet. – Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar* I–II. Ljubljana 1894–1895.
- RAMOVŠ 1935 – Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika*, VII: *Dialekti*, Ljubljana 1935.
- RAMOVŠ 1952 – Fran Ramovš, *Morfologija slovenskega jezika*, Ljubljana 1952.

- RIGLER 1985 – Jakob Rigler, Ramovševa morfologija slovenskega jezika, *Slavistična revija* 33/3, Ljubljana 1985, 335–349.
- ROŽIĆ 1893/1 – Vatroslav Rožić, *Kajkavački dijalekat u Prigorju*, Rad JAZU, knj. 115, Zagreb 1893, 68–136.
- ROŽIĆ 1893/2 – Vatroslav Rožić, *Kajkavački dijalekat u Prigorju*, Rad JAZU, knj. 116 (Zagreb 1893), 113–174.
- RUSEK 1964 – Jerzy Rusek, *Deklinacja i użycie przypadków w Triodzie Chłudowa, Studium nad rozwojem analizy w języku bułgarskim*, Wrocław–Warszaw–Kraków, Wydawnictwo PAN 1964.
- SCHEINIGG 1881–82 – Janez Scheinigg, *Obraz rožanskega narečja na Koroškem*, *Kres* 1. in 2, 1881–82.
- SMOLE 1994 – Vera Smole, *Oblikoglasje in oblikoslovje šentruperškega govora*, Doktorska disertacija, Ljubljana 1994.
- SS 1968 – Eugen Pauliny – Jozef Ružička – Jozef Štolc, *Slovenská gramatika*, Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1968⁵.
- SSZN 1986 – Stari srpski zapisi i natpisi IV. [Skupio ih i sredio] Ljub. Stojanović, Fototipska izdanja knj. 10 Beograd, Srpska akademija nauka i umetnosti – Narodna biblioteka Srbije – Matica srpska 1986.
- STANISLAV 1958 – Ján Stanislav, *Dejiny slovenského jazyka II, Tvaroslovie*, Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie vied 1958.
- ŠIVIC-DULAR 1998 – Alenka Šivic-Dular, Slovenska pridevniška sklanjatev v luči razlage S. Škrabca in V. Oblaka, *Obdobja* 17, *Vatroslav Oblak* [Ur. A. Šivic-Dular], Ljubljana, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 1998, 287–303.
- ŠKOFIČ 1996 – Jožica Škofič, *Glasoslovje, oblikoslovje in besedišče govora Kroke na Gorenjskem*, Doktorska disertacija, Ljubljana 1996.
- ŠKRABEC 1998 – Stanislav Škrabec, O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi, *Jezikoslovna dela* IV, Nova Gorica, Frančiškanski samostan 1998, 11–50.
- ŠKRABEC 1916–1919 – Stanislav Škrabec, Nekaj o končnicah naše »sestavljene sklanje«. *Jezikoslovni spisi*, Ljubljana, Leonova družba 1916–1919. – Prim. še: *Jezikoslovna dela* I, Nova Gorica, Frančiškanski samostan 1998, 310–312.
- TENTOR 1909 – Mate Tentor, Der čakavische Dialekt der Stadt Cres, *Archiv für slavische Philologie* XXX, 146–204.
- UVOD 1986 – *Увод в изучването на южнославянските езици*, София, Издателство на БАН 1986.
- VONČINA 1988 – Josip Vončina, *Jezična baština, Lingvostilistična hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća*, Split 1988.
- VONDRÁK 1908 – Wenzel Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik* II, Göttingen 1908.
- ZALIZNJAK 1985 – А. А. Зализняк, *От праславянской акцентуации к русской*, Москва, »НАУКА« 1985.
- ZUPAN 2001 – Jasna Zupan, *Končniško naglašene oblike pridevnikov v historični dialektološki literaturi*, Diplomaska naloga, Ljubljana 2001.

Development of the Adjectival Declension within the Context of Historical and Areal Perspectives

Summary

*The article is based on St. Škrabec's and V. Oblak's views on the origin and development of suffixes used in adjectival declension. Their views are discussed within the context of Slovenian and Croatian, or Serbian adjectival stress patterns as compared to Proto-Slavic prosodic characteristics of both indefinite and definite adjectives. Special attention is paid to Slovenian stress paradigm with a short stressed vowel in the genitive/the dative of the singular (cf. dialectal Slovenian xədgä < *hudegä, etc.) and to their parallels in contemporary Croatian speeches which have been unknown until now (cf. črnegä and mudregä; Istria) and in historical sources (cf. the type zlogó; bridkogó; ostrogó; dobrogó; merzkogó; čistogó; kalnogó; Juraj Križanić).—Since the stress pattern with the stress on the final vowel in the genitive of the singular is not characteristic of any of the Proto-Slavic paradigms of the definite adjective but is evidenced in the pronominal declension, we are obviously dealing with a late Proto-Slavic stress innovation, which is most probably related to the intrusion of pronominal suffixes into the singular of the adjectival declension. On the comparative scale of Slavic languages it is surprising that not only the suffix *-ago is being replaced by *-ogo but also the prosodic properties of the latter are being adopted. The studies that have been carried out until now have not yet provided an indubitable answer as to whether—as it is usually assumed—this is a case of indirect suffix replacement in the definite adjectives of the *-āgo type with the pronominal suffixes of the *-ogò type, or that because of the stage of development in Slovenian (i.e. the stress paradigm with the stress on the final vowel as a signal for the declension of indefinite adjectives!) we might presume that even the old paradigms of indefinite (nominal) adjectives might have been "translated" into "pronominal". This dubiousness in the linguistic development calls for additional detailed studies which might explain the phenomenology of the development of the adjectives in these speeches, and possibly elsewhere (i.e. in the Slavic languages). Above all, they might identify the area in which this development can be proved within the southern Slavic territory and they might also enable the researchers to indirectly establish the time when this process occurred.*